

Hernieuwde interesse in erfgoed VOC

Erfgoed
in den vreemde

Aziatisch netwerk van handelsposten

In 2015 zetten enkele Aziatische erfgoedorganisaties het *Dutch Trading Post Heritage Network* op. Zij willen de samenwerking tussen de gebieden in Azië waar de Verenigde Oost-Indische Compagnie (VOC) ooit handeldreef vergroten en oude banden herstellen.

TEKST: **REMCO VROLIJK**

FORT BELGICA IN BANDA, INDONESIË.

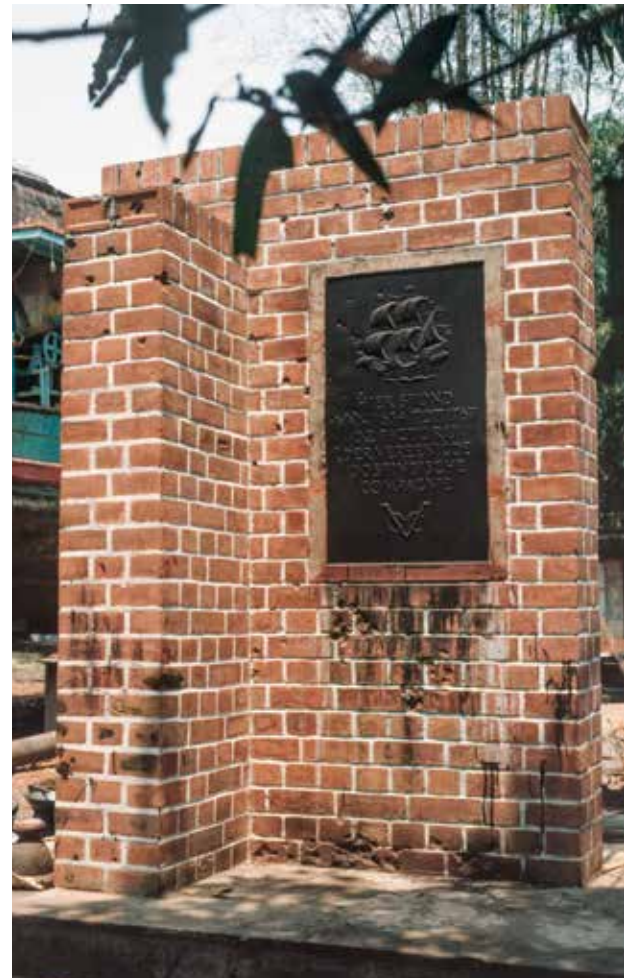
GEZICHT OP DE STAD BINNEN
FORT GALLE, SRI LANKA
(FOTO JAN DORRESTEIJN).

De VOC, in 1602 in Nederland opgericht, groeide in korte tijd uit tot een van de belangrijkste ondernemingen ter wereld. Dat ging niet zonder slag of stoot. In Azië werden de Spanjaarden en Portugezen verdreven uit hun strategisch gelegen forten, die de VOC overnam en uitbouwde. In 1619 werd de stad Jayakarta, op het Indonesische eiland Java, verwoest en herbouwd als Batavia. De plaats werd niet alleen een belangrijk centrum voor de handel tussen Europa en Azië, maar ook voor de handel binnen Azië.

MONUMENT OP DE PLAATS
WAAR VROEGER DE
NEDERLANDSE FACTORIJ
HEEFT GESTAAN, AYUTTHA-
YA, THAILAND (FOTO JAN
DORRESTEIJN).

De manieren waarop de VOC handeldreef in Azië liepen zeer uiteen. Op sommige plaatsen kregen de Hollanders van lokale heersers toestemming om een handelspost op te zetten. Op andere plaatsen bouwden ze forten, legden ze wijken aan of hele steden. Soms namen ze met geweld zelfs de productie van de goederen over. De VOC veroverde voortdurend nieuwe plaatsen, maar werd tegelijkertijd uit andere gebieden weer verdreven. Deze complexe geschiedenis levert een rijkdom op aan cultureel erfgoed, zowel materieel als immaterieel.

Dankzij de intra-Aziatische handel van de VOC beïnvloedden de verschillende Aziatische regio's ook elkaar. Toch wordt het erfgoed bijna uitsluitend gepresenteerd als het resultaat van interactie tussen de VOC en de plaatselijke bevolking. Onderlinge relaties tussen Aziatische regio's komen nauwelijks aan bod. De vele gebouwen die de VOC achterliet worden tegenwoordig op zeer uiteenlopende manieren gebruikt, beheerd en beschermd, maar lange tijd werkten de verschillende landen die dit materiële erfgoed bezitten, nauwelijks met elkaar samen. Langzaam begint dat te veranderen.

Netwerk

Op initiatief van de beheerder van de herbouwde VOC-handelspost in Hirado, Japan, kwamen in 2014 voor het eerst erfgoedorganisaties uit Japan, Maleisië, Indonesië, Taiwan en Thailand samen.

Al snel bleek dat er grote behoefte was ervaringen en kennis over het VOC-erfgoed uit te wisselen. Daarom werd besloten een netwerk op te zetten dat steden die dergelijk erfgoed

hebben weer met elkaar verbindt. Een jaar later vond de eerste officiële bijeenkomst plaats in Jakarta, het voormalige Batavia; een passende plaats voor het tekenen van de statuten. Omdat de naam 'VOC' niet overal bekend is en hij bovendien in sommige landen negatieve associaties oproept, werd het nieuwe samenwerkingsverband *Dutch Trading Post*

Heritage Network gedoopt. Het netwerk heeft als doel kennis en onderzoek over het VOC-erfgoed te delen, economische, educatieve en persoonlijke contacten te stimuleren en om het bewustzijn over het overgebleven VOC-erfgoed in Azië te vergroten. Een van de belangrijkste activiteiten is het organiseren van een jaarlijkse bijeenkomst, waarop de verschillende leden over elkaars erfgoed kunnen leren. Dat samen zijn is tot dusverre gehouden in Jakarta (Indonesië, 2015), Ayutthaya (Thailand, 2016), Nagasaki (Japan, 2017) en Tainan (Taiwan, 2018). Het erfgoed dat de leden beheren is allerm minst compleet, maar geeft een goed beeld van de veelzijdigheid van het VOC-verleden in Azië.

Indonesië

In Jakarta is het stratenpatroon van de oude binnenstad Kota Tua nog steeds zoals aan het begin van de 17e eeuw, toen de Nederlanders de door hen verwoeste stad herbouwden. In en rond de binnenstad zijn gebouwen uit de VOC-tijd terug te vinden, zoals het stadhuis, pakhuizen en verschillende woonhuizen.

Kota Tua is lang verwaarloosd, maar nu wordt het gebied ontwikkeld tot het toeristische hart van Jakarta. Soms gaat dat gepaard met vragen over hoe authentiek de binnenstad nog is en over de historische en culturele kwaliteit van het erfgoed. Door dit soort twijfels heeft de Indonesische regering onlangs op het laatste ogenblik besloten de nominatie van Kota Tua voor een plekje op de werelderfgoedlijst van de Organisatie der Verenigde Naties voor Onderwijs, Wetenschap en Cultuur (UNESCO) in te trekken.

FORT PROVINTIA, MET OP DE VOORGROND EEN MUUR MET RODE BAKSTENEN UIT BATAVIA, TAIWAN (FOTO JAN DORRESTEIJN).

DUTCH TRADING POST HERITAGE NETWORK MEETING, 2016, BAAN HOLLANDA, THAILAND.

DE NEDERLANDSE KERK IN MELAKKA, MALEISIË (BRON WIKIMEDIA).

Op het eiland Ternate bezat de VOC fort Oranje, van waaruit het met de lokale sultan handeldreef in kruidnagels. Het fort onderging in 2015 een grote renovatie om het weer een centrale functie te geven in het openbare leven van de stad. Er bestaan bovendien plannen er een specerijmuseum in te openen.

Kasteel Victoria, op het eiland Ambon, is een van de eerste forten die de VOC in handen kreeg in Azië. Het fort heeft nog steeds een militaire functie en wordt gebruikt door het Indonesische leger. Daarom heeft het tot nog toe geen toeristische bestemming. Op de elf Banda-eilanden zijn verschillende forten en andere vestigingen te vinden.

Fort Belgica en Fort Nassau op Banda Neira zijn wellicht het bekendst. Ook de plantages en enkele huizen van 'perkeniers' zijn bewaard gebleven. Dat waren oud-medewerkers van de VOC die land van de compagnie pachtten en bewerkten. Er zijn ook plannen voor een nootmuskaatmuseum en in de oude Nederlandse kerk zijn de graven van VOC-gouverneurs te vinden.

Japan

De eerste handelspost van de VOC in Japan werd al in 1609 opgezet in Hirado, aan de zuidwestkust. In 1639 verrees er aan de kade een enorm stenen pakhuis in Nederlandse stijl.

Ondanks dat het al snel moest worden afgebroken, omdat de VOC werd verbannen naar Dejima, in Nagasaki, is het pakhuis in 2011 herbouwd. Het herbergt tegenwoordig een historisch museum. Verder bestaan de oude muur, putten en de

kademuur nog en is het een van de weinige plaatsen waar de kustlijn niet is ingepolderd.

De Japanners hadden Dejima oorspronkelijk voor de Portugezen gebouwd, maar toen de keizer die Japan uit joeg, en Dejima dus leeg kwam te staan, moest de VOC er naartoe verhuizen. Ondanks de Japanse architectuur is de Nederlandse aanwezigheid goed terug te zien, bijvoorbeeld aan de trap bij het huis van het opperhoofd, aan het behang in de kamers en aan de vele opgegraven objecten. Dejima is recentelijk voor een groot deel herbouwd. In 2017 is het nieuwste deel voor publiek geopend.

Maleisië

De stad Melakka was een zeer strategische plek voor de VOC, die van daaruit de doorgang naar de Indische Oceaan controleerde. Sommige gebouwen hebben hun oorsprong in de Portugese of Engelse periode, maar er is ook heel veel erfgoed uit de dagen van de VOC over. Het stadhuis, de Nederlandse kerk, de VOC-pakhuizen en veel woonhuizen zijn zeer goed bewaard gebleven.

De hele binnenstad van Melakka, bestaande uit 2.130 historische gebouwen, is in 2008 geregistreerd als werelderfgoed. De populariteit bij toeristen heeft in de laatste jaren echter

HET OPGEKNAPTE FORT
ORANJE IN TERNATE,
INDONESIË.

Aandeel Nederland

Nederland is vanuit het nationale Gedeeld Cultureel Erfgoedprogramma betrokken bij het Dutch Trading Post Heritage Network.

Een deel van de bijeenkomsten is ondersteund door Nederlandse ambassades in de partnerlanden en het netwerk werkt samen met de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE), het Nationaal Archief en DutchCulture.

Erfgoed
in den vreemde

DE GERECONSTRUEERDE
VOC-HANDELSPOST IN
HIRADO, JAPAN.

enorme druk gezet op het behoud en de authenticiteit van de monumenten.

Sri Lanka

Op het ogenblik is Galle de enige stad in Sri Lanka die vertegenwoordigd is in het netwerk. Nadat zij Galle op de Portugezen veroverd had, bouwde de VOC de stad in honderd jaar uit tot een vestingstad met veertien bastions. De binnenstad is zeer goed bewaard gebleven en er zijn kerken, pakhuisen, kantoren, huizen, barakken en zelfs rioeringssystemen uit de

HERBOUWDE KAMER VAN
HET OPPERHOOFD IN
DEJIMA, JAPAN.

Nederlandse periode te vinden, die tot 1796 duurde. In 1988 werd Galle aangewezen als werelderfgoed, waardoor er niet alleen geld beschikbaar kwam voor onderhoud, maar er ook buitenlandse investeringen kwamen die de authenticiteit dreigen aan te tasten.

Taiwan

De VOC vestigde zich in 1624 in Taiwan. Het eiland vormde een belangrijke schakel in de handel met Japan, China en de rest van Zuidoost-Azië. Fort Zeelandia en Fort Provintia waren de voornaamste bolwerken die de handel ter plaatse

moesten beschermen. Nadat de Chinese generaal Koxinga de VOC uit Taiwan had verdreven, raakte het grootste fort, Fort Zeelandia, in verval. Fort Provintia werd omgebouwd tot de villa van Koxinga en is nog steeds te bezichtigen. Plannen om de oude bakstenen muren van Fort Zeelandia te herstellen zijn veranderd in een plan om het fort in zijn geheel na te bouwen op een andere plek.

Thailand

In 1634 gaf de Thaise koning de VOC een stuk land voor een handelspost in de oude hoofdstad van Thailand, Ayutthaya. Honderddertig jaar lang handelde de VOC daar in dierenhuiden, hout en tin. In de tweede helft van de 18e eeuw vielen Birmese troepen het Thaise koninkrijk binnen. Ze veroverden Ayutthaya en verwoestten met de stad ook de handelspost. Nadat de oude funderingen waren opgegraven, is er met een donatie van oud-koningin Beatrix het informatiecentrum Baan Hollanda opgezet. Het museum vertelt de geschiedenis van de VOC in Thailand.

Gedeelde toekomst

De lijst van VOC-erfgoed in Azië is uiteraard veel langer en de hoop bestaat dat in de komende jaren meer organisaties zich zullen aansluiten bij het *Dutch Trading Post Heritage Network*. Het netwerk is er de afgelopen jaren in geslaagd verschillende steden weer net als vroeger met elkaar te verbinden. Nu niet met handel als doel, maar om belangrijk erfgoed te behouden, dat ons laat stilstaan bij het gedeelde verleden en dat bijdraagt aan een gedeelde toekomst.

Zie ook www.heritagetwork.wixsite.com/dutchtradingpost